

ՏՄԹԵԻ. Գրական, Բանասիրական, Կրօնական Տարեցույց. Զ Տարի, Արտաւազգ Վրդ. Տպ. «Արաքս», Հալէպ, 8⁰ էջ 384. Գին 1 Տոլար:

Գեր. Արտաւազգ Վրդ. ի (այժմ Եսոս.) այս տարուան ՏՄԹԵԻՆ ալ հանրութեան կը ներկայանայ խնամեալ ձեւով: Աչքի զարնող նորութիւններ են Տարեցույցիս մէջ, նոր դէմքերու լուսանկարները Տ. Գալեկին Ս. Արքեպս. Յովսէփեանցի, Շիրակի թեմին առաջնորդ Տ. Արտակ Ս. Եսոս. Սըբատեանցի: Ասոնցմէ զատ կան նաև Պիոս ԺԱ. ի (պտտած պահուն), Արտաւազգ Վրդ. ի, Լօրտ Բիօրքնհետի եւ Հ. Ն. Ակինեանի պատկերները:

Տարեգրին Ա. մասը՝ 18 էջ, յատկացուած է Տաթևի հինգ տարիներու մասին, ամէն աստիճանի հոգեւորականներու եւ աշխարհականներու, թուով 50 հոգի, կողմէն յայտնուած կարծիքներուն եւ խմբագրողին ուղղուած քաջալերանքներուն:

Բ. մասը կը բացուի, Ամենայն Հայոց Հայրապետին օրհնութեան Կոնդակով: Ասոր կը յաջորդեն՝ Սիւլի Բրիւտտի «Համերաշխութիւն» գողտրիկ քերթուածին մէկ նոր թարգմանութիւնը՝ Ամեն. Դուրեան Սրբազանի զրչէն եւ Տիկին Հայկանուշ Մառքի «Հաւատք» վերնագրով սիրունիկ քերթուածը՝ 1918 ին գրուած: Միւս բոլոր գրութիւնները, որոնք ակորժակով կը կարգացուին, շահեկան են ըստ ինքեան: Քրիստոսութեան պահանջին ընդառաջելով պէտք է ըսել՝ որ ասոնցմէ մի քանին չափէն աւելի երկար են — Հ. Ս. Երեմեանի. «Թաղուած փառքը», որ անցեալ տարի 20, իսկ այս տարի 40 էջ գրուած է, զեռ շարունակելի է: «Հայ Արուեստի եւ Մշակոյթի Պատմութիւնից մի էջ»ը թէեւ երկար, 56 էջ, բայց արժէքաւոր ուսումնասիրութիւն մըն է պատկերազարդ: Տաթևի վանքին համառօտ պատմութիւնը՝ 80 էջ. իսկ Տիրայր Սրբազանի չորս երկարաչունջ գրութիւններէն՝ կարելի էր երկուքը յապաւելլ, տեղի տալու համար փնտռուած այլ գրողներու եւ աւելի օգտակար գիտելիքներու: Այսու հանդերձ, ՏՄԹԵԻ, որու նախընթացները համակրանքի ու գնահատանքի լայն շրջանակ մը գոյացուցեր են, իր ճոխ ու օգտաշատ բովանդակութեամբ, ջերմագէտ փափաքելի է որ իւրաքանչիւր հայու մօտ իր արժանաւոր տեղն ունենայ:

Կը յուսանք թէ Տ. Արտաւազգ Սրբազան, իր բազմազարդ վիճակին մէջ, ՏՄԹԵԻՆ հայ ժողովուրդի մէջ գտած ընդունելութենէն քաջալերուած, ամէն տարեկիսին զեղարուեստական հատոր մը պիտի նուիրէ իր ընթերցողներուն:

ՄԱՏԹԷՈՍ ՍՐԿ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

ԴՈՒՐԵԱՆ ՅՈՐԵԼԵԱՆԸ

ՄԱՆՁՆՍԹՐԻ ՄԷՋ

Մանչեսթրի Հայ գաղութը 1929 Հոկտ. 24 Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3,30ին Տիտայրի Հօլին մէջ Հոգեւոր հովիւ Ղեւոնդ Եպիսկոպոս Դուրեանի նախագահութեամբ տօնեց ոսկեղէն Յօրեւանը Դուրեան Ս. Պատրիարքի:

Նախագահը ամփոփ կերպով բացուիւրաւ հանդէսին եւ հրաւիրեց օրուան աշտնախօսը, Պր. Գառնիկ Ֆնտղեանը, Սըբազան Յօրեւարի մօտին իր ատենախօսութիւնը ընելու: Պր. Գառնիկ Ֆնտղեան՝ մօքի իր հոյակապ բարեկամին Ս. Պատրիարքի յիշամեայ մատուցած մեծ ծառայութեանց անդրադառնալէ յետոյ ներկայացուց զանիկա իւր ուսուցիչ, քարոզիչ, բանասէր, բանաստեղծ, հանրային գործիչ եւ եկեղեցական մեծ դէմք: Բանախօսը, իբր մեծ ճարտասան բեմբասաց եւ իմաստասէր գիտուն, զիւթեց եւ եկեղեցականացուց ամբողջ ներկաները քանիցս ծափեր խլելով, եւ վերջացուց իր բանախօսութիւնը ըսելով. «Դուրեան մեծ է եւ մեծ պիտի մնայ զարուց ի զարս, որովհետեւ իր չքնաղ յատկութիւններով եկեղեցական կոչումին տէրը եղաւ, եւ ապրեցաւ ինչ որ քարոզեց եւ սորվեցուց իր աշակերտաց»:

Նախագահ Սրբազանը հրաւիրեց Օր. Հօրիփսիմէ Զաքեանը, որպէսզի զաշնակի վրայ նուագէ, որ խիստ դաշն կտորներ նուագեց. ապա Օր. Հերմիէնէ Արշալիր Ս. Յօրեւարի քերթուածներէն «Խաչը» եւ Պր. Քիւտոր Քիւտորեան «Օշականը» արտասանեցին ծափեր խլելով հանդիսականներէն:

Ապա խօսք առաւ Պր. Յովհաննէս Գամպէրեան, որ Յօրեւարը ներկայացուց իբր «Կատարեալ մարդը»: Ապա Պր. Պաղտատար Յակոբեան ներկայացուց Դուրեանը իբր «Սուրբ մարդը»: Յետոյ Պր. Պօղոս

ձիննագեան ներկայացուց Սրբազանը իբր «Գիտուն մարդը», Պր. Մար. Եղիվարդեան ներկայացուց իբր «անգուղական եկեղեցականը», և յետոյ ապա Պր. Պենոն ներկայացուց Յորելեարը իբր «հանճարեղ բանասէր»:

Շատ հետաքրքրական եղաւ նախագահ Ղեւոնդ Սրբազանի ատենախօսութիւնը, որ իբր մերձաւոր ազգականը և աշակերտը, պատկերացնելէ յետոյ իր պատանեկութեան օրերէն սկսեալ կրած ապաւորութիւնը Սրբազան Յորելեարէն, ըսաւ թէ դարեր հազիւ կրնան ծնանիլ Դուրեան Սրբազան Պատրիարքի պէս գէժք մը: Դուրեանն է որ իրդ դարու Հայ եկեղեցին փրկեց և անխուսափելի քայքայումէն, և ապա թուեց անոր մտքի և հոգիի ցայտուն յատկանիւններն ու ըսաւ. անկա կը կրէ իր մէջ Ս. Մեսրոպի երկնային շունչը, Խորենացիին քերթողական ոգին, Եղիշէի զիւցազներգական խանդը, Դաւիթ անյողթի իմաստասիրական միտքը, Նարեկացիի սրբութեան հուրը, Ներսէս Շնորհաւոր մտքափայլ շնորհը, Եղեիկի հմտութեան խորութիւնը, և այսպէս ան կը կազմէ եօթնասակեղեան լուսեղէն խորան մը, որ պիտի մնայ ներկայ և ապագայ դարերու առինքնող ներշնչարանը, հայ եկեղեցականութեան:

Ծափերու մէջ վերջացուց նախագահը իր բանախօսութիւնը և կարգաց Սրբազան Յորելեարին ուղղուած շնորհաւորական հեռագիրը:

Ներկաները մեկնեցան այս աննախնթաց Յորելեարեան Տօնակատարութենէն չափազանց տապաւորութեան ներքեւ և սրտազին մողթանքներ ընելով Ն. Ամենապատուութեան թանկագին կենաց համար:

Մանչեսթրի հայութիւնը, հակառակ անտեսապէս ընկճուած ըլլալուն՝ անգամ մըն ալ խանդավառութեն ցոյց տուաւ իր ջերմ գնահատութիւնը ազգին խկապէս ամենաարժանի մէկ զաւկին հանդէպ:

ԹՂԹԱԿԻՅ

ողջունակեցաւ թէ՛ ֆրանսական մամուլի կողմէն և թէ՛ հայ շրջանակներու մէջ: Լ. Կրեմիշ-կերտան այն հայերէն է որ իբրեւ զոհարար մահաւ, թանկագին քարերու վաճառքէ չըլացած, վասն զի պակաս-կշիռ մը պիտի ըլլար ատրկա իր գրական տաղանդի նմարին մէջ, այլ գիտցած է հաւատարակեալ իր շուկայի ըզբաղումները և իր մատուցական հակումները, և կեանք տուած է գործի մը, որ թէեւ ո՛չ հայացի, բայց սրտի աէր հայու մը գործն է, և կը յիշեցնէ մեզի երբեմն ոգեւորեալ Պոլիսի տեսարանները: Շատ գունեակութեամբ գիտեցինք որ Փարիզի Հայոց ընտրանին, գրչի և գործի իրենց բոլոր համակրելի ներկայացուցիչներով, հաշի սեղանի մը շուրջ, ողջունած են Լեւոն Կրեմիշ-կերտանին մուտքը ֆրանսերէն գրականութեան պալատը, անկեղծ խանդավառութեամբ: Le Foyer-ի Յնվր. 15-ի թիւին մէջ այս մասին տրուած տեղեկութիւնը անակնկալ հրապոյր մը կը ծուրէր, այն գեղեցիկ էջին հետ որ արտատպուած էր Կրեմիշ-կերտանի գործէն, էջ մը ուր կեանք տուած է հին մայրաքաղաքը:

ՍԻՈՆ Կ'ողջունէ այս ընտիր ֆրանսերէնով գրուած վէպին հեղինակը, և կը յուսայ որ ան հայ կեանքն ալ պիտի ծանօթացնէ ֆրանսային իր կախարհիչ գրչով:

ՆԻՍԻ ԺՈՂՈՎ ՆԻ ՈՉ ԹԷ՝ ՆԵՒԻՈՅ

Le Foyer-ի վերջիւնաւ թիւին մէջ անգրադարձուած մը կայ սխալի մը վրայ, որ անշուշտ անուշադրութեամբ որդողած է Լաուու Բելի-վիւսէի վերջին երկնատոր հրատարակութեան մէջ, որ փոխանակ Nice-ի գրուած է Nicée (=Նիկիա): Լաուուի նախորդ հրատարակութեան մէջ սակայն շիտակ գրուած է Nice, այսինքն Ֆրանսայի ծանօթ քաղաքին քաղաքը, ուր 1041-ին գումարուած է Ժողով մը, ուր Արքեպիսկոպոսները և Քիւնիի Աբբան Օտիլոն, որոնք կը ներկայացնէին Ֆրանսայի եկեղեցականութիւնը, ստիպողական նամակ մը Կ'ուղղին իտալիոյ եկեղեցականութեան՝ յորդորելով զայն որ ընդունի Ալեսանդրիոյ խաղաղութիւնն ու զաղարթը:

Ալեսանդրիոյ զաղարթին համար երկու Ժողով ալ տեղի ունեցան Elne-ի թեմին Tulujas (Le Foyer-ի Tulujes) քաղաքը, Ֆրանսայի և Սպանիոյ սահմանադրիւնի միջոյ՝ Roussillon-ի կամուսթեան մէջ (St' C.—J. Hefele, Hist. des Conciles, Ֆրանսերէն թրգմ. Dom H. Leclercq-ի, Հատոր Դ. Մասն երկրորդ, էջ 909 և 975):

ԳՊՐՈՅԻ ՄԷ ՀԱՐՍՏՈՒԹԻՒՆԸ

Փէրդ գարուն սկիզբը Անգլիացի եկեղեցական մը, ձօն Հարվըր, որ 1637-ին գաղթեց Ամերիկա, ունեցածը նուիրեց Նոր Փաղաքի (այժմ Քէմպրիճ) Հարվըրա Գոթէճին (1638): Այս դպրոցը Մէսէչուսէթս նահանգի 1780-ի Սահմանադրութեան մէջ կոչուեցաւ Հարվըրա Համալսարան (Harvard University), որ այսօր ունի 81,883,143 Տոլարի գրամուդրոս մը, որուն տարեկան հասոյթն է 4,226,449 Տոլար: 1929-ին մէջ դպրոցին ծախքը եղած է 8,631,856 տոլար:

ԱՅԼ ԵՒ ԱՅԼ Գ

ՀԱՅ ՎԻՊԱՆԴԻՐԸ

Հանդիման ընդունելիք փարիզարեան Տիար Լեւոն Կրեմիշ-կերտանի ֆրանսերէն անգրանիկ գործը, Les Faux—Poids de Balance (Roman), 8° 223 էջոց գործ մը, որուն երեւումը ջերմօրէն